

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2026. № 3. ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.138>

УДК 339.137.2

T. O. Циганчук,

аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6508-9478>

P. O. Циганчук,

к. е. н., доцент, доцент кафедри інформаційних систем у менеджменті,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8791-6534>

РИЗИКИ І ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

T. Tsyhanchuk,

Postgraduate student, Lviv Ivan Franko National University

R. Tsyhanchuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Information Systems in Management, Lviv Ivan Franko National University

RISKS AND THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES AND THEIR IMPACT ON THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES AT THE NATIONAL AND INTERNATIONAL LEVELS

У статті досліджено вплив ризиків економічної безпеки на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізаційних трансформацій. Узагальнено теоретичні підходи до трактування економічної безпеки підприємства як інтегральної характеристики його економічної стійкості, стабільності функціонування та здатності до адаптації в умовах економічної невизначеності. Обґрунтовано, що ризики економічної безпеки мають системний характер і проявляються через порушення економічної рівноваги, обмеження можливостей розвитку та послаблення конкурентних позицій. Визначено роль економічної безпеки як базової передумови забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємств у сучасному глобалізованому економічному середовищі. Особливу увагу приділено аналізу основних загроз економічній безпеці підприємств та їх впливу на ефективність господарської діяльності, інноваційний розвиток і здатність підприємств конкурувати на національному та міжнародному рівнях.

In the article, the impact of economic security risks on enterprise competitiveness under globalization is examined. Theoretical approaches to economic security are generalized as an integrated characteristic of economic stability, sustainability of functioning and adaptability of enterprises in conditions of economic uncertainty. It is substantiated that economic security risks are systemic in nature and manifest through disruption of economic balance, limitation of development opportunities and weakening of competitive positions. The role of economic security as a fundamental prerequisite for ensuring long-term enterprise competitiveness in the modern globalized economic environment is determined. Special attention is paid to the analysis of the main threats to the economic security of enterprises and their impact on the efficiency of economic activity, innovative development, and the ability of enterprises to compete at the national and international levels.

The globalization of economic processes is accompanied by an increasing level of competition, growing economic uncertainty, and the complication of the operating conditions for enterprises. Under such circumstances, the economic

security of enterprises acquires strategic importance, as it determines their ability to ensure the stability of operations and maintain competitiveness in the long term.

The risks to economic security are complex in nature and manifest themselves through disruptions in the economic equilibrium of enterprises, a decline in the efficiency of resource utilization, and limitations on development opportunities. An insufficient level of economic security increases the vulnerability of enterprises to external economic influences, which negatively affects their competitive positions. In this regard, the need for a theoretical understanding of the impact of economic security risks on the competitiveness of enterprises in a globalized economic environment becomes increasingly relevant.

In modern economic theory, the economic security of an enterprise is considered as a state of protection of its economic interests that ensures the stability of its functioning and the reproduction of its economic potential under conditions of risk. At the same time, the enterprise is interpreted as an open economic system whose activities are constantly influenced by changes in the external economic environment. Economic security reflects not only the current state of an enterprise but also its ability to ensure the continuity of economic activity, maintain internal equilibrium, and implement strategic development goals. It is substantiated that economic security is an integral characteristic of the stability, adaptability, and resilience of the enterprise's economic processes and serves as an important prerequisite for the formation of its competitiveness.

Ключові слова: *економічна безпека підприємства, ризики економічної безпеки, конкурентоспроможність підприємств, глобалізація, економічна стійкість, економічна невизначеність, стратегічне управління.*

Keywords: *enterprise economic security, economic security risks, enterprise competitiveness, globalization, economic stability, economic uncertainty, strategic management.*

Постановка проблеми. Глобалізація економічних процесів супроводжується зростанням рівня конкуренції, підвищенням економічної невизначеності та ускладненням умов функціонування підприємств. У таких

умовах економічна безпека підприємства набуває стратегічного значення, оскільки визначає його здатність забезпечувати стабільність діяльності та підтримувати конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Ризики економічної безпеки мають комплексний характер і проявляються через порушення економічної рівноваги підприємства, зниження ефективності використання ресурсів та обмеження можливостей розвитку. Недостатній рівень економічної безпеки підвищує вразливість підприємств до зовнішніх економічних впливів, що негативно позначається на їх конкурентних позиціях. У зв'язку з цим актуалізується потреба в теоретичному осмисленні впливу ризиків економічної безпеки на конкурентоспроможність підприємств у глобалізованому економічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблематика економічної безпеки та управління ризиками є важливим напрямом сучасних економічних досліджень. Значна частина наукових праць присвячена теоретичному осмисленню сутності економічної безпеки, її ролі у забезпеченні стабільності функціонування та збереженні конкурентних позицій підприємств в умовах економічної нестабільності та глобалізаційних змін.

У роботах Лизун М. В. та Озарка К. С. [1] акцентовано увагу на нових викликах і загрозах економічній безпеці в умовах глобалізації. Мотайло О. В. [2] і Гнатенко В. [3] досліджують ризики та загрози, що впливають на економічну стабільність, підкреслюючи зростання економічної невизначеності. Левковська Л. та Добрянський О. [4] розглядають економічну безпеку як системне явище, що потребує комплексного підходу до її забезпечення.

Теоретичні аспекти економічної безпеки, зокрема категоріальний апарат і сутність ризиків, розкрито у працях Гавловської Н., Параскевич В., Семенченка В. та Яблонського Т. [5]. Значний внесок у розвиток теорії та практики управління економічною безпекою зроблено Гбуром З. В. [6].

Актуальні виклики економічній безпеці висвітлено у працях Луцика Ю. О. [7], Малишка В. М. [8] та Маслія О. А., Ківшика О. П., Котелевця М. [9].

Узагальнення результатів наведених досліджень засвідчує високий рівень наукової уваги до проблем економічної безпеки. Водночас питання впливу ризиків економічної безпеки на конкурентоспроможність підприємств потребує подальшого наукового опрацювання, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті. Метою статті є дослідження впливу ризиків економічної безпеки на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній теорії економічна безпека підприємства розглядається як стан захищеності його економічних інтересів, що забезпечує стабільність функціонування та можливість відтворення економічного потенціалу в умовах дії ризиків. Такий підхід ґрунтується на розумінні підприємства як відкритої економічної системи, діяльність якої постійно зазнає впливу змін зовнішнього економічного середовища [1]. У цьому контексті економічна безпека відображає не лише поточний стан підприємства, а й його здатність забезпечувати безперервність економічної діяльності, зберігати внутрішню рівновагу та реалізовувати стратегічні цілі розвитку у довгостроковому періоді.

Оцінювання економічної безпеки підприємства передбачає врахування його спроможності протидіяти дестабілізуючим економічним впливам, зберігати стійкість функціонування та забезпечувати відновлення економічного потенціалу в умовах підвищеної невизначеності. У цьому розумінні економічна безпека виступає інтегральною характеристикою, що поєднує стабільність, адаптивність і стійкість економічних процесів підприємства. Саме така інтегральність зумовлює її визначальну роль у формуванні конкурентоспроможності, оскільки конкурентні переваги підприємства можуть бути збережені лише за умови підтримання належного рівня економічної безпеки [2].

Важливою ознакою економічної безпеки є її динамічний характер. Рівень економічної безпеки не є сталим і змінюється під впливом трансформацій економічного середовища, що потребує постійного моніторингу ризиків та оцінювання їх впливу на результати діяльності підприємства. У цьому аспекті економічна безпека виступає базовою умовою збереження ефективності господарської діяльності та досягнення стратегічних цілей розвитку, оскільки дозволяє підприємству своєчасно реагувати на економічні виклики та мінімізувати негативні наслідки нестабільності [3].

Процеси глобалізації суттєво ускладнюють умови забезпечення економічної безпеки підприємств, посилюючи взаємозалежність економічних суб'єктів та підвищуючи рівень економічної невизначеності. Зростання відкритості економічних систем, мінливість світової економічної кон'юнктури, посилення конкуренції та ускладнення господарських зв'язків формують середовище, у якому ризики економічної безпеки мають тенденцію до накопичення та взаємного посилення. У таких умовах підприємства змушені функціонувати за обмеженої передбачуваності економічних процесів, що ускладнює планування та прийняття управлінських рішень [4].

Економічна безпека підприємств тісно пов'язана зі станом економічної безпеки національної економіки, оскільки підприємства виступають базовими елементами економічної системи держави та формують її виробничий, інноваційний і фінансовий потенціал. Порушення економічної безпеки на національному рівні, зумовлене макроекономічною нестабільністю, інфляційними процесами, дисбалансами державних фінансів, кризовими явищами на ринку праці чи зниженням інвестиційної активності, безпосередньо транслюється у зростання ризиків для суб'єктів господарювання. У таких умовах підприємства стикаються з обмеженням доступу до фінансових ресурсів, зростанням вартості капіталу, нестабільністю попиту та підвищенням регуляторної невизначеності, що

негативно впливає на їх економічну стійкість і конкурентоспроможність [5]. Таким чином, рівень економічної безпеки підприємств значною мірою залежить від ефективності державної економічної політики та здатності національної економіки забезпечувати передбачувані та стабільні умови господарювання.

На міжнародному рівні економічна безпека підприємств формується під впливом глобальних економічних процесів, транснаціональної конкуренції, коливань світових ринків, змін торговельних режимів та геополітичних ризиків. Посилення інтеграції національних економік у світове господарство розширює можливості доступу підприємств до міжнародних ринків, однак водночас підвищує їх вразливість до зовнішніх шоків, зокрема валютних коливань, змін умов міжнародної торгівлі, порушення глобальних ланцюгів постачання та зростання протекціоністських тенденцій [1]. У таких умовах економічна безпека підприємства набуває міжрівневого характеру, поєднуючи внутрішню стійкість із здатністю адаптуватися до міжнародного конкурентного середовища. Підприємства, які не мають достатнього рівня економічної безпеки, втрачають здатність ефективно конкурувати на зовнішніх ринках, що призводить до звуження експортних можливостей і зниження їх загальної конкурентоспроможності як на міжнародному, так і на національному рівнях [1].

У межах даного дослідження вплив ризиків економічної безпеки на конкурентоспроможність підприємств розглянуто з позицій міжрівневого підходу, що дозволяє поєднати внутрішні характеристики функціонування підприємства з макроекономічними умовами національного розвитку та чинниками міжнародного економічного середовища. Такий підхід дає змогу розширити традиційне трактування економічної безпеки підприємства та обґрунтувати її роль як інтегративного елемента, через який транслюється вплив зовнішніх економічних ризиків на стійкість конкурентних позицій [2]. Це дозволяє більш повно пояснити механізм виникнення конкурентних втрат

у результаті накопичення ризиків економічної безпеки в умовах глобалізаційних трансформацій.

Реалізація ризиків економічної безпеки проявляється у зниженні передбачуваності результатів діяльності підприємства, порушенні економічної стабільності та ускладненні стратегічного планування. Виникає загроза порушення відтворювальних процесів, зростання економічних втрат і зниження ефективності використання наявного економічного потенціалу. Узагальнення основних проявів ризиків економічної безпеки, їх економічних наслідків та впливу на конкурентоспроможність підприємств подано в табл. 1.

Таблиця 1 - Вплив ризиків економічної безпеки на конкурентоспроможність підприємства [5]

Прояв ризиків економічної безпеки	Економічні наслідки	Вплив на конкурентоспроможність
Зниження економічної стійкості	Порушення стабільності функціонування	Ослаблення конкурентних позицій
Накопичення економічної невизначеності	Ускладнення стратегічного планування	Зниження адаптивності
Порушення відтворення економічного потенціалу	Обмеження можливостей розвитку	Втрата довгострокових переваг
Зростання економічних втрат	Зниження ефективності діяльності	Погіршення результатів конкуренції
Ослаблення реакції на зовнішні виклики	Втрата гнучкості рішень	Нестійка конкурентоспроможність

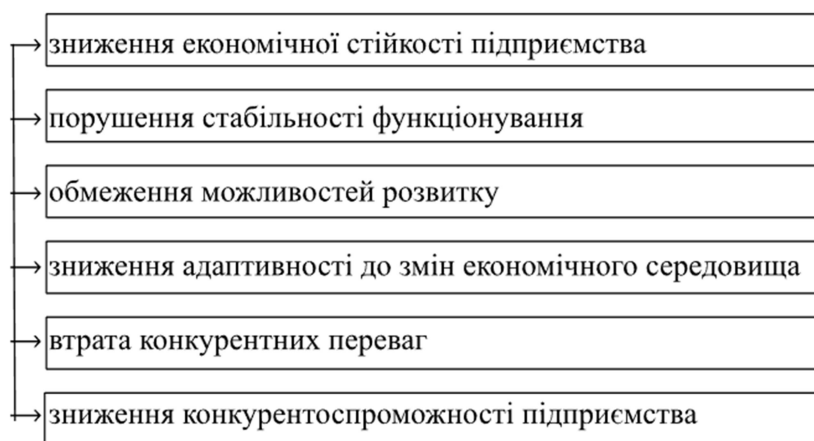
Джерело: розроблено автором

Дані таблиці свідчать, що ризики економічної безпеки мають системний характер і впливають на конкурентоспроможність підприємства через сукупність взаємопов'язаних економічних наслідків. Зниження економічної стійкості, накопичення невизначеності та порушення процесів відтворення економічного потенціалу формують ланцюг негативних ефектів, що послаблює конкурентні позиції підприємств [5].

Ризики економічної безпеки чинять безпосередній вплив на конкурентоспроможність підприємств через зниження рівня їх економічної стійкості та обмеження можливостей розвитку. Порушення економічної

рівноваги підприємства зменшує його здатність забезпечувати стабільні результати діяльності, ефективно використовувати ресурси та зберігати гнучкість у прийнятті управлінських рішень. У результаті конкурентні переваги втрачають стійкий характер і стають вразливими до змін економічної кон'юнктури [6].

Взаємозв'язок між ризиками економічної безпеки та конкурентоспроможністю має послідовний причинно-наслідковий характер. Зростання рівня ризиків призводить до зниження економічної стійкості підприємства, що ускладнює його функціонування та обмежує можливості розвитку. Це, своєю чергою, спричиняє втрату конкурентних переваг і зниження конкурентоспроможності. Узагальнений механізм такого впливу подано на рис. 1.

Рис. 1. Механізм впливу ризиків економічної безпеки на конкурентоспроможність підприємства [5]

Джерело: розроблено автором

Зростання ризиків економічної безпеки ускладнює адаптацію підприємств до змін економічного середовища, що призводить до зниження гнучкості та нестійкості конкурентних позицій. У таких умовах конкурентоспроможність підприємства значною мірою залежить від рівня його економічної безпеки та здатності підтримувати стабільність діяльності в умовах економічної невизначеності [7].

Додатково слід зазначити, що забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах глобалізації набуває характеру безперервного процесу, орієнтованого на підтримання балансу між стабільністю функціонування та необхідністю адаптації до змін економічного середовища. У таких умовах економічна безпека виступає не лише реакцією на наявні ризики, а й інструментом попередження потенційних загроз, що дозволяє підприємству зберігати керованість економічних процесів і запобігати різким коливанням результатів діяльності. Відсутність системного підходу до забезпечення економічної безпеки призводить до накопичення латентних ризиків, які з часом трансформуються у відчутні конкурентні втрати [8].

Крім того, економічна безпека визначає межі стійкості конкурентоспроможності підприємства в умовах підвищеної економічної невизначеності. За стабільного рівня економічної безпеки підприємство здатне підтримувати відносно передбачувану траєкторію розвитку та зберігати конкурентні позиції навіть у разі несприятливих змін зовнішніх умов. Натомість зниження рівня економічної безпеки зумовлює зростання чутливості підприємства до зовнішніх впливів, що послаблює його конкурентні переваги та обмежує можливості реалізації довгострокових стратегічних цілей [9].

Підприємства з належним рівнем економічної безпеки характеризуються більшою стійкістю функціонування та здатністю зберігати конкурентні позиції навіть за несприятливих економічних умов. Натомість зниження рівня економічної безпеки підвищує ймовірність втрати ринкових позицій і суттєво обмежує можливості довгострокового розвитку.

Узагальнюючи, можна зазначити, що економічна безпека підприємства в умовах глобалізації виступає системо-утворюючою основою його стабільного функціонування та розвитку. Ризики економічної безпеки мають комплексний і взаємопов'язаний характер, що зумовлює їх здатність впливати на конкурентоспроможність підприємства через порушення економічної стійкості, обмеження можливостей розвитку та зниження

адаптивності до змін економічного середовища [9]. У таких умовах забезпечення належного рівня економічної безпеки набуває стратегічного значення, оскільки саме вона формує передумови для збереження конкурентних позицій підприємства та визначає напрями його подальшого розвитку.

Висновки. Економічна безпека підприємства є інтегральною характеристикою його стійкості та здатності забезпечувати безперервність економічної діяльності в умовах зростання невизначеності та глобалізаційних трансформацій. Рівень економічної безпеки визначає можливості підприємства підтримувати економічну рівновагу, адаптуватися до змін економічного середовища та зберігати конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Ризики економічної безпеки мають системний характер і проявляються через зниження економічної стійкості, порушення стабільності функціонування та обмеження можливостей розвитку підприємства. Накопичення таких ризиків формує негативний ланцюг економічних наслідків, що призводить до втрати конкурентних переваг і послаблення ринкових позицій.

В умовах глобалізації посилюється значущість управління економічною безпекою, оскільки ускладнюються умови функціонування підприємств і підвищується рівень економічної невизначеності. Забезпечення належного рівня економічної безпеки виступає необхідною передумовою стабільної діяльності підприємств та збереження їх конкурентних позицій.

Проведене дослідження дозволило поглибити розуміння економічної безпеки підприємств як багаторівневої економічної категорії, що формується під впливом внутрішніх факторів функціонування, національних макроекономічних умов та міжнародного конкурентного середовища. Запропонований підхід дає змогу більш обґрунтовано пояснити взаємозв'язок між ризиками економічної безпеки та стійкістю конкурентних позицій підприємств у сучасних умовах глобалізації.

Отримані узагальнення свідчать про доцільність інтеграції управління економічною безпекою у систему стратегічного управління підприємством. Подальший розвиток цього напрямку досліджень пов'язаний з удосконаленням підходів до оцінювання рівня економічної безпеки та аналізу її впливу на конкурентоспроможність підприємств у сучасному глобалізованому економічному середовищі.

Література

1. Лизун М. В., Озарко К. С. Економічна безпека ЄС та України: нові виклики та загрози. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2023. № 25. С. 117–127.
2. Мотайло О. В. Ризики та загрози національній безпеці. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31 (70). С. 116–121.
3. Гнатенко В. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобалізації. *Аспекти публічного управління*. 2021. № 9(1). С. 55–62.
4. Левковська Л., Добрянський О. Магістральні напрями формування інтегрованої системи економічної безпеки країни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1566>
5. Гавловська Н., Параскевич В., Семенченко В., Яблонський Т. Теоретичні концепти економічної безпеки: ризик, загроза, небезпека. *Development Service Industry Management*. 2023. № 3. С. 35–39.
6. Гбур З. В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика: монографія. *ТОВ «Друкарня “Рута”»*. Кам'янець-Подільський. 2018. 408 с.
7. Луцик Ю. О. Актуальні виклики і загрози економічній безпеці України. 2022. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12703>
8. Малишко В. М. Актуальні проблеми економічної безпеки в системі національної безпеки України. 2015. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/18952>
9. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–30.

References

1. Lyzun, M. V. and Ozarko, K. S. (2023), “Economic Security of the EU and Ukraine: New Challenges and Threats”, *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomika*, vol 25, pp. 117–127.
2. Motailo, O. V. (2020), “Risks and threats to national security”, *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Derzhavne upravlinnia*, vol 31 (70), pp. 116–121.
3. Hnatenko, V. (2021), “Threats to the economic security of the state in the context of globalization”, *Aspekty publichnoho upravlinnia*, vol 9(1), pp. 55–62.
4. Levkovska, L. and Dobrianskyi, O. (2022), “Main directions of forming an integrated system of economic security of the country”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol 41, Available at: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1566> (Accessed 05 March 2026).
5. Havlovska, N., Paraskevych, V., Semenchenko, V. and Yablonskyi, T. (2023), “Theoretical concepts of economic security: risk, threat, danger”, *Development Service Industry Management*, vol 3, pp. 35–39.
6. Hbur, Z. V. (2018) *Derzhavne upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu Ukrainy: teoriia ta praktyka [State management of economic security of Ukraine: theory and practice]*, TOV “Drukarnia Ruta”, Kamianets-Podilskyi, Ukraine.
7. Lutsyk, Yu. O. (2022), “Current challenges and threats to the economic security of Ukraine”, Available at: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12703> (Accessed 05 March 2026).
8. Malyshko, V. M. (2015), “Current problems of economic security in the national security system of Ukraine”, Available at: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/18952> (Accessed 05 March 2026).
9. Maslii, O. A., Kivshyk, O. P. and Kotelevets, M. (2023), “Threats to the economic security of the state in the context of global transformations”, *Ekonomichnyi prostir*, vol 183, pp. 25–30.

Отримано редакцією журналу / Received: 15.03.26

Прорецензовано / Revised: 18.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 20.03.26